

IDEILE ȘI ACȚIUNILE MORALE FAMILIALE CA FACTOR DECISIV AL EDUCAȚIEI DE CALITATE ÎN CONTEXTUL PARTENERIATULUI ȘCOALĂ-FAMILIE-COMUNITATE

Larisa CUZNEȚOV, prof. univ., dr. hab.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Rezumat. Articolul reprezintă un studiu teoretico-aplicativ, ce ține de esența, condițiile și conținutul colaborării școală-familie-comunitate, prin analiza implicării familiei în calitate de actor și factor decisiv de realizare a unei educații de calitate în cadrul parteneriatul socio-educational. Se stabilesc specificul și influența ideilor și acțiunilor morale familiale asupra sporirii eficienței colaborării în cadrul parteneriatului școală-familie-comunitate, abordate din perspectiva celor trei culturi: postfigurativă, cofigurativă și prefigurativă (care reprezintă cele trei generații umane).

Cuvinte-cheie: familie, școală, comunitate, parteneriat educativ, idei morale, acțiuni morale, acțiuni educative familiale, actori sociali, agenți educativi, conștiință morală, cultura postfigurativă, cultura cofigurativă, cultura prefigurativă.

FAMILY MORAL IDEAS AND ACTIONS AS THE DECISIVE FACTOR OF QUALITY EDUCATION IN THE CONTEXT OF SCHOOL – FAMILY – COMMUNITY PARTNERSHIP

Abstract. The article is a theoretical and applicative study related to the essence, conditions and content of the school-family-community collaboration by analyzing the involvement of the family as an actor and decisive factor in achieving a quality education within the social and educational partnership. It is analyzed and established the specificity and influence of family moral ideas and actions on increasing the efficiency of collaboration within the school partnership - family - community, addressed from the perspective of the three postfigurative, cofigurative and prefigurative cultures (representing the three human generations).

Key words: family, school, community, educational partnership, moral ideas, moral actions, family education, social actors, educators, moral conscience, post-figurative culture, cofigurative culture, prefigurative culture.

Familia are nevoie astăzi ca niciodată de ajutor din partea statului, școlii și comunității. Problemele cu care se confruntă familia au devenit foarte variate și mult mai complicate decât acum 20-30 de ani. Familia reprezintă, prin valorificarea funcțiilor sale, mediul primar, dar și cel fundamental în care se plăsmuiesc și se pun bazele personalității individului. Chiar dacă politicile familiale promovate la nivel statal (Republica Moldova) și la nivelul Uniunii Europene au o istorie modestă și sunt un rezultat al preocupărilor legate de tendințele sociodemografice, ele contribuie, într-o mare măsură, la fortificarea standardului de viață al copilului și familiei [20]. Republica Moldova, ca și alte state din variate zone ale lumii, inclusiv cele europene, se confruntă cu probleme sociale complicate, asociate cu fenomenele de îmbătrânire a populației, de sporire a dezechilibrului dintre generații, de schimbare a condițiilor pe piața muncii; de amplificare a sărăciei și excluziunii sociale, devalorizarea unor comportamente și poluarea valorilor familiale etc. Tendințele demografice, sporirea migrației oamenilor, schimbările comportamentelor

familiale și creșterea numărului de familii care nu fac față educației copiilor sunt problemele-cheie, puncte de plecare în trasarea politicilor statale. Studiul și analiza surselor bibliografice consacrate [3; 20 etc.] arată că nici *la nivelul Uniunii Europene nu există o politică familială comună, mai mult ca atât, nu a fost adoptată o definiție oficială a familiei*. Deși articolul 33 din *Carta Drepturilor Fundamentale* legitimează implicarea UE în dezbaterile și deciziile privind politica familială, definirea și implementarea politicilor se consideră că trebuie să rămână opțiunea statelor membre, a autorităților locale și a serviciilor publice. *Comitetul Economic și Social* recomandă statelor membre și celor ce urmează să se afilieze la UE să integreze și să activeze dimensiunea familiei în politicile economice și sociale prin a elabora și urma o configurație eficientă a sistemului de suport pentru familie și copil [20, p. 153]. În acest context și plecând de la faptul că, în esență, comunitatea cunoaște nivelul real de bunăstare și dificultate al familiei, am decis să stabilim, totuși, care trebuie să fie și contribuția concretă a familiei în soluționarea problemelor nominalizate. Oricât de mult ar fi ajutat statul familia, aceasta nu are niciun drept social și moral să rămână pasivă la politicile microstructurale, care parvin din partea școlii și a altor actori comunitari. În acest sens, familia este obligată să manifeste o atitudine responsabilă, cu atât mai mult cu cât în ultimii ani s-a majorat vârsta de căsătorie, tinerii au devenit mai conștienți cu privire la obligațiunile familiale[6], ei studiază cursuri obligatorii și opționale de psihologie și pedagogie a familiei. Experiența avansată din lume și cea autohtonă demonstrează că parteneriatele sociale în frunte cu școala sunt și pot deveni în continuare mecanisme eficiente de acordare familiei a unui ajutor psihopedagogic funcțional în educația copilului. Cea mai cunoscută formă de ajutorare a părinților pentru a le spori competența parentală este consilierea familiei/adulților și copiilor, centrată pe dezvoltare și prevenție, care se poate desfășura în cadrul activității *Școlii pentru părinți*, organizează și desfășurată cu succes în contextul parteneriatului educațional (aici școala implică specialiștii săi și alți actori sociali, precum: biserica, bibliotecile pentru copii, variate centre de cultură și de ocrotire a sănătății etc.). Evident că dezvoltarea sistemului de prestații sociale și economice destinate familiei necesită implicarea serioasă a statului, însă acordarea unui ajutor psihopedagogic/ educațional de calitate rămâne prerogativa instituțiilor de învățământ de diferite niveluri. Pledăm pentru această strategie nu numai din considerentul că acestea sunt completate cu specialiști calificați în domeniul educației și instruirii, dar și din acela că copilul se află aici mai mult timp, anume aici se acordă o atenție mai mare dezvoltării potențialului intelectual și moral al acestuia, se lucrează sistematic cu familia, accentul fiind plasat pe sporirea calității de părinte a adulților. În foarte multe instituții de învățământ (grădinițe de copii, școli, licee etc.) s-a intensificat în ultimii 10 -15 ani colaborarea cu familia și alți actori sociali; se inițiază și se menține o activitate fructuoasă a parteneriatelor școală-familie-comunitate. Anume acesta este motivul de a arăta și descrie, a convinge practicienii din domeniul educației de faptul că

familia are astăzi destul potențial pentru a realiza creșterea și dezvoltarea urmașilor săi. În pofida unor sentințe și pronosticuri pesimiste, observațiile noastre de durată privind educația familială a copiilor, comunicarea și relațiile copii-părinți și interesul pe care îl manifestă părinții în autoperfecționarea sa în cadrul parteneriatelor cu școala permit să conchidem că marea majoritate a familiilor autohtone sunt orientate spre îmbunătățirea acestor indicatori ai competenței parentale. Chestionarea a peste 2000 de părinți din mediile urban și rural au demonstrat conștiinciozitatea acestora în problema vizată. Absolut toți adulții au confirmat că nivelul educației copiilor depinde de responsabilitatea și competența părinților, de dorința și tendința lor de autoperfecționare, de colaborarea sistematică și eficientă cu școala. Pe bună dreptate, nu putem neglija importanța familiei în realizarea educației tinerei generații, în colaborarea ei cu multitudinea actorilor sociali, care, urmărind și ei scopul nobil de participare la formarea personalității copilului, devin parteneri și agenți educativi valoroși. Așadar, vom începe studiul dat de la analiza potențialului și climatului moral al familiei, abordat ca factor decisiv de realizare a educației familiale de calitate și considerat drept catalizator al unui parteneriat social eficient, care ar servi sporirii coeziunii și adaptabilității familiei și ar contribui la fortificarea parentalității și ar cultiva o conduită demnă a generațiilor în creștere, dar și a celor adulte.

În mai multe lucrări am abordat problematica parteneriatului educațional, dar accentul privind calitatea colaborării dintre instituțiile sociale a fost plasat prioritar pe instituțiile de învățământ/ școală. În cercetările mai recente, înreprinse în monografia *Filosofia practică a familiei* (2013), am revăzut această poziție. Cercetările realizate ne-a permis să conștientizăm că acțiunea morală a tuturor membrilor familiei, sentimentele, valorile și aspirațiile acestora, adică toate elementele culturii morale, ce formează climatul moral al familiei, devin un factor decisiv în inițierea, menținerea și activizarea parteneriatelor sociale, inclusiv a celui educativ de tip **școală-familie-comunitate**, genericul căruia am putea să-l modificăm, din considerentele expuse, în următoarea formulă **familie-școală-comunitate**. În acest sens, ținem să remarcăm importanța și rolul primordial al *ideilor morale pentru conduita persoanei în variate situații de viață și existență umană*. Concomitent cu aceasta, vom concretiza situațiile complexe din cadrul familiei, care provoacă bucurie, fericire, optimism, dar și tristețe, incertitudine, durere și suferințe. După cum știm cu toții, viața omului reprezintă un traseu pe cât de clar și previzibil, pe atât de complicat, sinuos și, deseori, imprevizibil în contextul ontologiei, al evenimentelor existențiale ale acestuia în lumea materială/naturală și în lumea spirituală, subiectivă a conștiinței. Natura/ lumea biologică există obiectiv în afara voinței omului, iar cea psihică, lumea conștiinței omului, există subiectiv, ambele corelând și completându-se, consolidează unitatea dintre conștiința și conduita persoanei, fenomen important, care începe să se înfiripeze în familie și școală, iar comunitatea îl fortifică și exersează pe parcursul vieții individului [Ibidem].

Interogația și discuțiile cu privire la problema *care este modalitatea de interacțiune ale acestora, adică a lumii obiective cu cea subiectivă a omului*, reprezintă o problemă filosofică fundamentală, care, dacă este abordată și valorificată, în cadrul educației familiale, adecvat vârstei, începând cu cea mai fragedă copilărie, contribuie substanțial la formarea integrității morale, a unității dintre conștiința și conduita morală a individului, inclusiv a climatului moral familial. Această abordare ne situează în fața specificului existenței umane, deoarece omul aparține concomitent lumii biologice/obiective, ca parte componentă a acesteia, și lumii psihice/subiective, care îi determină formarea conștiinței morale, a personalității fiecărui om (ce are la bază cultura morală). Deci, conduita omului depinde de prezența conștiinței, a unității biologicului cu intelectul/ rațiunea și sufletul, ceea ce îi permite acestuia să se manifeste ca ființă socială; să-și formeze prioritățile valorice, să reflecteze, să fie activ, să cerceteze, să creeze; să se autoperfecționeze și să transforme în mai bine lumea înconjurătoare, inclusiv viața sa personală și cea a familiei sale. Copiii imită și interiorizează acest model comportamental, apoi, crescând și dezvoltându-se, îl implementează în propria lor viață, familie și comunitate. Activitatea omului în socium este marcată de crearea bunurilor materiale și a celor spirituale, destinate nu numai unui individ, ci și întregii colectivități umane. Astfel, acest tezaur de valori devine cultură/ethos spiritual al societății. În cazul nostru, specificăm că familia, ca o componentă și exponentă importantă a culturii umane (comuniunea cea mai străveche creată de om), a evoluat prin desăvârșirea dimensiunii *materiale*, dar și a celei *spirituale*; *a valorilor, idealului, ideilor morale*, pe care vom încerca să le definim în acest studiu și să subliniem importanța lor în educația calitativă a copilului, auto/perfecționarea adultului; a parteneriatelor sociale pro-copil și pro-familie [5; 6; 20]. Acesta este motivul de a cunoaște ideile, opinia părinților, a aborda familia ca actor și factor decisiv în conlucrarea cu școala și comunitatea privind eficientizarea vieții și educației familiale, sporirea manifestării și autoperfecționării parentale.

În aspectul vizat, realizăm o actualizare și delimităm cele două concepte: *opinia* (doxa) și *ideea* (eidos, idein). *Opinia* reprezintă o părere personală despre ceva, iar *ideea* reprezintă o cunoaștere exactă despre ceva, care este general admisă și care vine din rațiune. *Din acest motiv, ele nu numai că nu trebuie confundate, ci, dimpotrivă, trebuie separate în mod clar*, consideră C. Enăchescu [8, p.145] și ne atenționează asupra faptului că ideea unei persoane poate fi cunoscută dacă îi cunoaștem opinia ei. Alăturându-ne acestei constări, adăugăm că omul care posedă cultura cunoașterii studiază/cercetează, mai întâi un fenomen, apoi își expune opinia vizavi de acesta, invocând totodată argumentările de rigoare.

Să vedem, deci, cum ideile morale influențează viața membrilor familiei. În primul rând, este necesar să înțelegem că, după originea lor, ideile pot fi un rezultat al interiorizării culturii umane, al experienței individului, acestea începând să se formeze în familie, celula elementară a societății, mai apoi se diversifică și se consolidează în școală

și comunitate. Astfel, *copilul, inclusiv părintele, abordat nu ca obiect pasiv al influențelor și educației, ci ca subiect-actor al propriei auto/formări se manifestă prin idei, aspirații și acțiuni morale, prin cunoașterea obiectivă a realității, acesta manifestându-se și ca un produs valoric al gândirii, reflecției, activității intelectului uman și al interrelaționării eficiente copii-părinți*. Ideea la modul general și ideile morale, în particular, cuprind două dimensiuni: *cunoștințele* despre morală, *comportamentul* uman și *valoarea* care însoțește și susține aceste cunoștințe.

Pentru a conștientiza importanța familiei în parteneriatele sociale cu caracter educativ și a disemina ideile morale, realizăm în continuare un excurs al tipurilor de idei, analizate de C. Enăchescu în contextul psihologiei morale [8]. După formă și conținutul lor valoric, ideile sunt de mai multe tipuri: *științifice* (rezultă din cunoașterea organizată prin observație și/sau experiment); *estetice* (expresia cunoașterii sensibile a frumosului și se formează prin contactul cu natura și operele de artă); *filosofice* (categorie specială, definită ca proprietate a spiritului uman) și *morale* (categoria moralei, valori, norme și principii morale). Ideile *morale* reprezintă expresia valorilor derivate din ideea de *Bine*, din care decurg datoriile persoanei umane față de sine, față de ceilalți și față de Divinitate [Apud 8, p.145-146]. *Ideile morale* au origine în conștiința morală a individului, care le elaborează și le urmează în baza asimilării culturii umane. În cadrul societății, ideile morale sunt interiorizate de persoană prin educația morală obținută în familie/cei șapte ani de acasă, ceea ce contribuie la formarea Supra-eului moral al acesteia. În esență, totul este clar la prima vedere, însă apare întrebarea: *ce au ideile morale cu educația copilului și parteneriatul școală-familie-comunitate?*

În continuarea studiului vom încerca să expunem o viziune a noastră, foarte aproape de o opinie pe care am perceput-o în comunicarea cu adulții consiliați pe variate probleme de familie.

Aproximativ 70-75% din familiile consiliate consideră că în societate dăinuie un șir de opinii preconcepute și ofensatoare cu privire la pasivitatea familiei, incompetența parentală, nedorința și incapacitatea părinților de a-și onora îndatoririle etc. Cercetările realizate recent pe eșantioane reprezentative arată că situația este una ce înclină mai mult spre indicatorii pozitivi și interesul familiei de a-și îmbunătăți condiția, educația copiilor și de a armoniza relațiile familiale. Evident că nu putem nega faptul că avem și familii dezorganizate, temporar destrămate, familii aflate în dificultate și în situații de risc. Să nu uităm că prevalează, totuși, familiile responsabile și dornice de a învăța ceva nou, a face schimbări în comunicarea și relaționarea familială, în creșterea și educația copiilor. În acest sens, să înțelegem că nivelul de trai, condițiile economice, statutul social, cultura persoanei sunt și, de fapt, au fost decisive totdeauna în ideea de colaborare a familiei cu școala și alte instituții sociale în direcția vizată.

Examinarea variatelor tipuri de idei s-a realizat pentru a observa polimorfismul acestora și faptul că și conceptul de *idee* se raportează la intelectul, cogniția și inteligența

omului, a familiei sale. Acestea, posedând un caracter obiectiv, specific rațiunii, se formează și se dezvoltă datorită educației și, mai cu seamă, unei educații sistematice, calitative, care, în viziunea noastră, nu poate fi realizată cu succes în afara familiei, școlii și a parteneriatelor sociale. Natura obiectelor și a categoriilor pe care le incumbă ideile este variată, dar, totodată, include o componentă morală și una afectivă, care diferă în funcție de educația obținută de persoană în familie, fapt care permite să menționăm aspectul decisiv al lor în formarea personalității umane. Esența ideilor morale a fost abordată de Immanuel Kant, care le-a definit drept imperative categorice suscitând datoria, responsabilitatea comportamentală a persoanei, precum și obligativitatea respectării și conformării individului la ele [11]. În acest context, noi venim cu promovarea ideii de a axa educația familiei, a copiilor și părinților pe cultivarea morală și, anume pe dezvoltarea capacității persoanei de a formula și promova idei, acțiuni și comportamente morale pretutindeni, în viața personală și cea socială. Literatura de specialitate [35; 50; 52; 253; 257 etc.] elucidează pe larg normele, atitudinile și sentimentele morale, conduitele morale, educația morală, însă corelarea acestora cu elaborarea și promovarea ideilor morale în cadrul familiei este abordată mult mai modest, ceea ce diminuează calitatea educației morale și subminează conștientizarea esenței filosofice și praxiologice a conduitei și existenței umane.

Acum să medităm asupra ideilor morale și rolului lor în educația de calitate a copilului în contextul parteneriatului școală-familie-comunitate. Dacă viața familiei, ca și viața socială, include viața morală a individului cu toate aspectele ei, iar viața morală presupune o centrare pe valorile etice și înseamnă o anumită ordine în ceea ce privește respectarea priorităților valorice, atunci se impune necesitatea dezvoltării copilului și a familiei în direcția elaborării și promovării ideilor morale. Anume ideile morale, ca și viața morală a omului, se raportează la conștiință, viața psihică, considerată ca dimensiune spirituală/sufletească, ce corelează cu caracterul, conduita și trăsăturile de personalitate. Normele morale, transmise prin educație (familiarizare-interiorizare-exersare) devin funcționale în condițiile în care persoana le respectă, formându-se și perfecționându-se continuu. Acest moment ne obligă ca școala și celelalte instituții sociale să colaboreze cu familia/elevii și părinții, constituind parteneriate socio-educative centrate pe promovarea ideii de acțiune morală în toate ipostazele vieții (chiar în ciuda ipocriziei și a consumerismului negative). Mai mult ca atât, chiar și aspectelor consumeriste ar fi cazul să le oferim, în parteneriatele familie-școală-comunitate, posibilități de renaștere și de reactualizare ale unei colaborări axate pe stimă reciprocă, responsabilizare morală a conduitei partenerilor sociali și pe calitatea de sponsorizare financiară a unităților de învățământ. Ideea vizată o putem ilustra prin următoarea schemă: familia depune efort la nașterea urmașilor și dezvoltarea habitusului primar moral al copilului, școala continuă opera începută de părinți: instruiesc copilul și realizează inserția socială a acestuia, totodată, valorifică educația parentală; iar instituțiile statale oferă suport social și economic

familiei, copilului și tuturor structurilor sociale, care prestează servicii acestora. Evident că schema este simplistă, dar ea permite să observăm feed-back-ul și funcția de bază a fiecărui partener social și să conștientizăm importanța lui, inclusiv responsabilitatea și forța unirii eforturilor în obținerea rezultatelor scontate: omul educat bine este unul centrat pe ideea și acțiunea morală, o comportare civică demnă.

Așadar, ideile morale se formează și se desăvârșesc, ca și sentimentele morale, în baza unor structuri interioare care țin de psihicul uman și specificul lui – rațiunea, dar depind foarte mult de educație și de mediu, de exersarea permanentă în și prin bine a individului. Prin conținutul și manifestarea lor, ideile morale concentrează în sine și exprimă valorile morale pe care le posedă persoana. În acest context, observăm cât de actuală este constatarea realizată de Kant, în conformitate cu care ideile morale fac parte din categoria celor *transcendentale*, compuse din următoarele subtipuri: *ideea psihologică* referitoare la suflet, *ideea cosmologică* ce se referă la lume și *ideea teologică* referitoare la Dumnezeu. Acestea reprezintă categoriile apriorice ale rațiunii, întrucât anticipă orice fel de act empiric. Ideile morale se suprapun peste valorile morale pe care le exprimă: ideea de bine, de datorie, de responsabilitate – toate având caracter de obligativitate pentru persoană. Numai atunci obligativitatea, impusă de rațiunea omului, se manifestă prin acțiuni morale constante și numai atunci putem vorbi despre un om cultivat din punct de vedere moral și despre psihologia morală a persoanei. Fapt confirmat de experiența vieții și de un alt cercetător contemporan, C. Enăchescu, care a remarcat că psihologia morală studiază conexiunea strânsă dintre sentimentele morale, ideile morale și acțiunile morale ale persoanei [8, p.147]. Noi dezvoltăm această idee menționând că fiecare om și, mai cu seamă, agent și actor educativ trebuie să cunoască și să se conducă de principiile psihologiei morale, implementându-le activ în viața personală și cea familială, în activitatea profesională și în colaborarea familie-școală-comunitate. Completăm ideea expusă prin a specifica că nu numai interconexiunea, ci și corelația partenerilor sociali, a întregului spectru de acțiuni promovate în cadrul acesteia, necesită o ajustare la aspirațiile, ideile și acțiunile morale, inclusiv la modelele conduitei morale. În aspectul vizat, apare necesitatea de a arăta rolul moralei și voinței persoanei, al factorilor de decizie, deoarece, în lipsa lor, ideile morale nu se vor materializa în acțiuni și comportamente concrete, iar reflecția noastră pe marginea acestora va rămâne doar un vis. În scopul susținerii acestei viziuni, vom veni cu reactualizarea unui gând a filosofului A. Fouillèe, care scoate în evidență **importanța ideilor-forță, pe care le caracterizează, ca o unitate indisolubilă, între a gândi și a acționa, în vederea realizării practice a valorilor.** Forța acestor idei constă în capacitatea lor de a dirija voința, ca energie sufletească în direcția îndeplinirii unor acțiuni de factură morală [9]. Se poate remarca faptul că în centrul intenției axiologice se află o idee morală. *A face ceva* înseamnă a valorifica o idee ce se raportează totdeauna la o valoare în care recunoaștem o idee morală. Acțiunea și ideea sunt strâns legate de conștiința morală a persoanei. Iată de ce familia, fiecare

membru adult (soții, părinții, bunicii și alte rude), școala și alți actori sociali, parteneri în câmpul educației copilului, sunt obligați să se comporte demn, să fie axați pe gânduri-idei-acțiuni-fapte morale, abordând tânăra generație și pe sine în tripla ipostază de: *partener familial și educativ* centrat pe colaborare; *de agent*, purtător de idei și valori, facilitator al acțiunii și educației morale; *actor familial, școlar, comunitar*, participant activ la valorificarea tezaurului moral-etic al societății (prin educația copiilor manifestându-se permanent ca subiect și actor al propriei formări). Cu certitudine că prin ideile morale înțelegem acele idei care conțin și exprimă o valoare raportată la *Bine*, iar parteneriatele sociale familie-școală-comunitate, organizate și desfășurate pe principii morale, perpetuează acest Bine, fie ca bunăstare morală, spirituală, materială și bineînțeles ca bunăstare existențială generală. Deși aspectul vizat este clar, observăm deseori persoane, mai cu seamă copii, adolescenți, uneori chiar adulți, care confundă sau nu înțeleg că, în plan ideal, orice atitudine sau acțiune morală cuprinde ideea de bine, acel ***Bine Suprem*** către care tinde orice ființă în plan spiritual, iar prin bine înțelegem tot ce este util și răspunde unei nevoi, unei tendințe ce produce satisfacție de ordin material, spiritual sau moral unei ființe conștiente. ***Din punct de vedere metafizic și moral, binele devine măsura ființei umane, după cum ființa umană, conștientă și educată, este măsura binelui. În felul acesta, ideea de bine se situează în vârful ierarhiei lumii inteligibile*** [8, p.149].

Trebuie să reținem că, din punct de vedere etic, ideea de bine se conformează normelor morale, devenind chintesența idealurilor persoanei ce aspiră spre fericire. Corelând ideile morale cu aspirațiile fiecărui individ și ale tuturor membrilor societății, ideea de bine, abordată ca scop de realizare și satisfacere a stării de fericire a omului, inclusiv a familiei, va fi purtătoarea și expresia acțiunilor morale a acesteia și se va reflecta optim în colaborarea familie-școală-comunitate.

Evident că din acest moment putem aborda acțiunea morală ca *datorie morală*, caracteristicile ei fiind complementare pentru conduita persoanei și a actorilor sociali implicați în variate parteneriate. Ideea de bine va trage după sine acțiunea morală și datoria morală, acestea fiind elemente constitutive ale *conștiinței morale*. Conștiința morală nu poate exista separat de sentimentele și aspirațiile morale. Toate acestea, aflându-se într-o interconexiune permanentă, vor contribui la formarea conduitei morale a persoanei în devenire și vor contura traseul și mijloacele acțiunii și conduitei, care, la fel, trebuie să fie morale.

În contextul vizat, mica incursiune realizată în istoria culturii civilizației permite să observăm că ideea morală s-a constituit treptat și anevoios, s-a transformat pe parcursul secolelor și în decursul istoriei gândirii umane, fiind dedusă din acțiunile dezirabile sau indezirabile ale persoanei umane. De exemplu, grecii antici au întemeiat o doctrină morală care reunea frumosul cu binele (*kalos kai agatos*), iar în viziunea lui Kant *ideea morală asociază binele cu datoria*, făcând persoana responsabilă de acțiunile sale

care trebuie să corespundă legilor morale. Filosoful ne atenționează asupra faptului că ideea morală este ideea binelui făcut din datorie și supus responsabilității, anume de aceea individul trebuie să fie conștient de acțiunile sale de la început până la finalizarea acestora [10]. Plus la aceasta, persoana care posedă conștiință morală promovează idei, acțiuni și conduită morală, planifică scopuri, selectează cu grijă mijloacele, pentru a nu se abate de la normele morale. Prin urmare, fiecare familist, pedagog sau alt actor social, dacă dorește fericirea tinerei generații, trebuie să învețe copiii că binele merită să fie realizat numai prin mijloace oneste, în baza unor scopuri și acțiuni morale, deoarece mijloacele imorale, chiar dacă, la prima vedere, par a face pe cineva fericit, dovedesc cu timpul imperfecțiunea sa și pot contribui la degradarea morală a personalității.

Într-o concluzie prealabilă, valoarea persoanei depinde de interiorizarea normelor morale, inclusiv de ideea și acțiunea morală, care se manifestă în acord cu unitatea dintre conștiința morală și comportamentul demn. Centrarea pe valorificarea acordului nominalizat reprezintă temeiul unei personalități morale, oneste, active și creative din punct de vedere spiritual și etic, iar fundamentul acestor calități este pus în familie.

Chiar dacă se insistă pe ideea că anume ***școala trebuie să reprezinte instituția-cheie de realizare a unui parteneriat social și educațional eficient***, deoarece anume ea dispune de cadre calificate în domeniul educațional, iar familia și ceilalți actori sociali se aliniază, conlucrează și răspund provocărilor privind colaborarea eficientă în domeniul educației copilului și educației parentale, ***considerăm că toate instituțiile comunitare sunt, pur și simplu, obligate să susțină eforturile ambelor formațiuni, a familiei și școlii***, abordându-le ca entități sociale responsabile, în care activează adulții, părinții și în care vor activa adulții de viitor, adică copiii de astăzi. Astfel, școala nu numai că stă la baza sistemului de suport în ceea ce privește instruirea, dezvoltarea armonioasă și integrală a personalității copilului, ea mai este și instituția care educă părinții, îi învață a fi eficienți în funcția lor; îi consiliază, îi incită la autoperfecționare și îi orientează spre fortificarea competențelor parentale.

Acest aspect ne orientează, în final, să facem unele precizări vizavi de dezvoltarea și descrierea *acțiunii educative familiale și a celei școlare* în contextul perspectivelor existențiale și ale eficientizării parteneriatului familie-școală-comunitate. Evident că acest demers are ca scop educația integrală a copilului în cadrul familiei, demers abordat și desfășurat prin prisma *principiilor filosofiei practice a familiei* (care au la bază acțiunea morală) și, mai apoi, în cadrul școlii, în baza principiilor și normelor morale, comunitatea, îndeplinind și funcția de spațiu/mediu de exersare a conduitei morale. Acest lucru ne orientează spre precizarea funcțiilor acțiunii educative (în continuare AE). *Funcțiile AE* decurg din realitatea pedagogică și cultura agenților educativi, care, concomitent, reprezintă și mediile în care cresc și se dezvoltă copiii. Ca să înțelegem și să aplicăm adecvat conceptul de *funcție* trebuie să știm că aceasta reprezintă o distincție carteziană, valorificându-se în accepțiunea de cauză, sarcină, destinație, rol. Recurgând la

cercetarea faptelor sociale în legătură cu educația, E. Durkheim (1895) utilizează conceptele de *cauze determinante, condiții ale funcționării acestora și efecte sociale produse* [78]. Astfel, funcția apare ca o relație. Prin funcții, educația se pune în legătură cu individualitatea umană, cu necesitățile de ordin individual și social, pe care urmează să le realizeze și satisfacă aceasta pe parcursul vieții sale. Școala îndeplinește funcțiile sale, familia, treptat, adaptându-se la noile cerințe, susține și colaborează cu ea în favoarea copilului, iar comunitatea asigură diversificarea și consolidarea acestora prin implicarea ansamblului de actori sociali. Cercetătorii din domeniul științelor educației [1; 5; 6; 12; 18 etc.] disting două categorii de funcții ale acțiunii educative, indiferent dacă acestea au caracter familial sau școlar. Funcțiile acțiunii educative sunt generale și particulare. În primul rând, AE, ca și orice acțiune educativă, are o funcție de umanizare a omului. Mecanismul umanizării copilului este abordat din diferite perspective analitice, dintre care cea *cultural-antropologică*, considerată esențială, deoarece presupune modul de transmitere a produselor culturii, de la care am plecat și noi în cercetarea noastră. În contextul vizat, atragem atenția asupra calității îndeplinirii funcțiilor și angajamentelor partenerilor educaționali și scoatem în evidență importanța *influenței culturale*, care derivă din comportamentul cultural al persoanelor cu care vine în contact copilului. Acest fapt influențează direct învățarea sistematică a modelelor comportamentale, caracteristice unui socium concret. Prin urmare, toate instituțiile sociale, dar mai cu seamă familia și școala, valorifică în continuu două situații cultural-educative care produc umanizarea copilului:

- a) *situația răspunsurilor emergente*, care rezultă din parcurgerea de către copil a traseului existențial și *ciocnirea* lui cu variate situații și realități concrete, care asigură soluționarea acestora și formarea competențelor, a deprinderilor culturale adecvate (în baza influențelor multiple);
- b) *situația răspunsurilor fixe*, care rezultă din traversarea realităților concrete ce se repetă permanent și asigură transferul experienței, al deprinderilor în cel al valorilor și al atitudinilor. Anume aici îmbinarea optimă a acțiunilor și influențelor familiale, școlare și sociale din cadrul colaborării cu actorii enumerați are importanță decisivă.

După cum putem observa din studiul realizat, ambele situații cultural-educative țin de funcția axiologică a familiei, școlii și actorilor sociali, care, colaborând fructuos cu primele două, se transformă în agenți educativi de calitate. Așadar, parteneriatul familie-școală-comunitate este și va rămâne centrat pe valorificarea *funcției axiologice*, care are ca scop promovarea, comunicarea și învățarea ideilor morale, a valorilor culturii și civilizației (aceasta rămânând o sursă permanentă a formelor și genurilor acțiunii educative și unul dintre criteriile de selectare și evaluare a conținutului acestora) și a *funcției de socializare*, care desemnează adaptarea și inserția/integrarea socială optimă a copilului. În această ordine de idei, remarcăm că mecanismul socializării individului este abordat și explicat diferit în literatura de specialitate. Cert însă rămâne faptul că

importanța și esența socializării individului sunt analizate în contextul interrelaționării și colaborării umane, deci și a parteneriatelor sociale. Astfel, J. Piaget îl abordează ca pe un proces de dezvoltare autonomă a structurilor cognitive și a trebuințelor de sociabilitate proprii ființei umane [Apud 6]; D. Stern consideră că socializarea este un rezultat al proceselor de interacțiune umană, care contribuie la formarea conștiinței de sine a personalității, iar P. Bourdieu și T. Parsons explică socializarea omului ca proces de interiorizare a valorilor și a normelor unei culturi, condiționat de interacțiunea agenților/actorilor sociali [3] etc. După cum se poate observa, toate viziunile au dreptul la viață, sunt importante, diferă după specificarea unor nuanțe, dar fiecare plasează accentul pe cel mai important aspect – interacțiunea umană. În acest sens, ideile lui P. Bourdieu și J.- C. Passeron au, în esență, un caracter de sinteză și indică asupra faptului că societatea umană realizează, pentru asigurarea perpetuării sale, transmiterea continuă a culturii, experienței umane de viață sub formă de cunoștințe, priceperi și deprinderi necesare omului, pe care acesta le capătă în rezultatul colaborării sale cu alți oameni [Ibidem].

Nouă ne rămâne să completăm ideile expuse prin a evidenția rolul decisiv al familiei în formarea fundamentului personalității umane, care va fi consolidat mai apoi și aprofundat de școală și celelalte instituții sociale. În contextul studiului realizat urmează să determinăm specificul și rolul agenților familiari și a celor școlari.

Agenții acțiunii educative familiale îi delimităm în adulți și minori. Adulții cei mai apropiați copilului sunt *părinții, reprezentanți și promotori ai culturii cofigurative*, care-i orientată spre prezent și conține valori și modele comportamentale ce asigură integrarea socială a generației în creștere. **Cultura cofigurativă** în cadrul familiei întreține sentimentul schimbării permanente moderate.

Alți agenți adulți importanți ai acțiunii educative familiale sunt *bunicii, adică reprezentanții culturii postfigurative*, tradiționale/clasice, care conservă și perpetuează valorile și tradițiile etice legate de căsătorie, familie, educația copiilor, organizarea și desfășurarea sărbătorilor etc. **Cultura postfigurativă** conferă culturii umane o mare stabilitate și confort psihologic [6]. În cadrul familiei, se manifestă deseori în calitate de agenți ai AE și *minorii, adică frații și surorile, ce reprezintă și promovează cultura prefigurativă*. Aceasta le completează pe cele două și aduce noi calități. **Cultura prefigurativă** devine valoroasă atunci când copiii încep a frecventa instituțiile de învățământ, cercurile, centrele de creație; secțiile sportive etc. Copiii asimilează și promovează cunoștințe, competențe noi, originale, deseori *contaminându-i* pe frați și pe cei adulți cu anumite valori. Evident că obiectul pe care tindem să-l transformăm în subiect al AE este copilul/adolescentul, tânărul, care se schimbă treptat, însă permanent, și care reprezintă o personalitate umană în formare și devenire, înzestrată cu un ansamblu de potențialități genetice și comportamentale.

În școală, agenții și partenerii educativi sunt cadrele didactice, părinții, managerii școlari de toate rangurile, începând cu diriginții, directorii-adjuncți, psihologii, administrația și finalizând cu președinții *Consiliilor de elevi și părinți*.

Cu siguranță că parteneriatul familie-școală-comunitate reprezintă un instrument și mecanism socio-educativ decisiv în cultivarea morală și formarea personalității umane. În contextul abordat și descris, devine primordială respectarea următoarelor **condiții**:

- asigurarea unor relații morale, armonioase și empaticе în cadrul colaborării agenților acțiunii educative;
- respectarea logicii, unității și coerenței acțiunilor educative în cadrul parteneriatului școală-familie-comunitate;
- manifestarea unei conduite etice/morale din partea tuturor agenților educativi;
- respectarea și promovarea modelelor comportamentale pozitive, axate pe un mod demn și sănătos de viață;
- coordonarea și dirijarea responsabilă de către școală a parteneriatelor socio-educative;
- respectarea particularităților psihofiziologice de vârstă, de gen și de personalitate;
- respectarea drepturilor copilului și a omului;
- centrarea pe transformarea obiectului în subiect și actor al propriei formări/orientarea copilului spre autoeducație (centrarea pe cel educat);
- orientarea copilului spre valorificarea eficientă a perspectivelor vieții și analiza acțiunilor pe care le realizează acesta în atingerea scopurilor proiectate.

În final, considerăm că este oportun să remarcăm că scopurile acțiunii educative, indiferent de tipul și specificul actorului și partenerului socio-educativ, pot fi de două feluri:

- a) *de universalitate* – privește devenirea omului în spațiul unei culturi și al unei istorii prin interiorizarea valorilor fundamentale/universale;
- b) *particulare*, prin care omul învață să devină om, să se dezvolte din punct de vedere moral, spiritual, intelectual, estetic, psihofizic etc. în cadrul unui neam și al unei societăți concrete.

Scopurile acțiunii educative ne orientează spre analiza *intenționalității și finalității* acestora. Caracteristica de bază a scopului denotă, în această accepțiune, începutul și ținta, traseul și punctul final al acțiunii educative. În conceperea și realizarea educației, scopul partenerilor sociali are o valoare deosebită, deoarece direcționează procesul vizat și oferă sens educației, existenței și vieții omului. Dacă adulții sunt capabili de a proiecta și atinge scopuri demne pentru ei, familie, pentru educația copiilor și societate, vor explora modele convingătoare de valorificare a **perspectivelor vieții** (*realizarea calitativă a funcției de fiu/fiică, soț și părinte; autocunoașterea, autoperfecționarea continuă și autodirijarea/autoactualizarea; formarea cunoștinței și conduitei civice; pregătirea pentru viața de familie; orientarea spre realizarea unei cariere școlare, profesionale și*

sociale în conformitate cu aptitudinile, aspirațiile și particularitățile de personalitate a individului); vor contribui la inițierea și funcționarea eficientă a unor parteneriate educative de calitate școală-familie-comunitate, ceea ce va asigura caracterul prospectiv al formării unei personalități morale.

Bibliografie

1. Allport G. Structura și dezvoltarea personalității. București: EDP, 1981.
2. Andrei P. Filosofia valorii. Opere sociologice. București: Ed. Academiei, 1973.
3. Bourdieu P., Passeron J.C. Les Héritiers. Les étudiants et la culture. Paris: Les Éditions de Minuit, 1964, p.17-56.
4. Breéhier E. Mari teme ale filozofiei. București: Editura Humanitas, 1993, p. 2-29.
5. Cuznețov Larisa. Educație prin optim axiologic. Chișinău: Primex-com S.R.L., 2010.
6. Cuznețov Larisa. Filosofia practică a familiei. Chișinău: CEP USM, 2013.
7. Dafinoiu I. Personalitatea. Iași: Polirom, 2002.
8. Enăchescu C. Tratat de psihologie morală. Iași: Polirom, 2008.
9. Fouillée A. Morale des idées-forces. Paris: Alcan, 1908.
10. Kant Im. Tratat de pedagogie. Iași: Agora, 1992, p.14-117.
11. Kant Im. Întemeierea metafizicii moravurilor. București: Editura științifică și enciclopedică, 1972.
12. Kohlberg L. Dezvoltarea caracterului și concepției morale la copil. În: Psihologia procesului educațional. București: E.D.P., 1976.
13. Kotarbinski T. Meditații despre viața demnă. București: Ed. Științifică, 1970, p. 3-29.
14. Kotarbinski T. Tratat despre lucrul bine făcut. București: EDP, 1976.
15. Lavelle L. Traite de valeurs, v.1. Paris: PUF, 1951.
16. Le Senne R. Traité de morale générale. Paris: PUF, 1961.
17. Levi-Strauss C. Antropologie structurală. București: Politică, 1997.
18. Mândăcanu V. Arta comportamentului moral. Chișinău: Baștina-Radog SRL, 2004.
19. Mead M. Le Fossé des generations (tr. fr.). Paris: Denoël, 1970/1971.
20. Popescu R. Introducere în sociologia familiei. Iași: Polirom, 2009.